

BAZI ARICILIK TERİMLERİNİN KÜLTÜREL KÖKENLERİ

Ceyhun SARI*

ÖZ

Türkler yüzyıllardır doğayla iç içe yaşayan bir toplumdur. Dolayısıyla yaşam alanlarına giren, ilişki içinde oldukları varlıkları yakından tanımaları ve gözlemlenmeleri kaçınılmaz bir sonuçtur. Söz konusu varlıkların başında ise hayvanlar gelir. Türkler yaşamları boyunca buldukları coğrafyaya göre birçok hayvanı evcilleştirmiş ve onların çeşitli ürünlerinden faydalanmışlardır. Bunu yaparken hayvanlara Türkçe adlar vermişlerdir. Bu anlamda, Türkçede kullanılan arıcılıkla ilgili bazı terimlerin eski Türk kültürüyle benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Bu adlandırmaların en ilginç olanı, yazı dilinde kraliçe arı olarak bilinen ve kovanın yöneticisi konumundaki arının dişi olmasına rağmen bey olarak adlandırılmasıdır. Kovan hakkında her türlü kararı veren, ileriye yönelik planlar yapan ve bunu uygulatan, yeri geldiğinde göç kararı dahi alabilen yöneticinin eski Türk yönetiminin en üst kademesindeki bir adlandırmayla anılması Türkçe için önemlidir. Aynı şekilde nüfus olarak artan kovandan oğul verme geleneği de eski Türklerdeki beyin oğlunun evlenince ayrı bir çadıra çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Bunun yanında işçi arıların asker olarak adlandırılması da boşuna değildir. Çünkü kovandaki arıların bir kısmının gerçek bir asker gibi kovani diğer arılara ve böceklerle karşı koruduğu bilinmektedir. Diğer taraftan arıların zaman zaman beyin yönetim tarzından memnun olmamaları durumunda isyan etmelerinin -kazan kaldırmaya benzer bir adlandırmayla- gabra kaldırmak olarak isimlendirilmesi de diğer benzerlikler arasında gösterilebilir. Örneklerden de görüldüğü üzere bu çalışmada, bazı arıcılık terimlerinin kültürel kökenleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arıcılık, Terim, Dil, Türk Kültürü.

CULTURAL ORIGINS OF SOME BEEKEEPING TERMS

ABSTRACT

Turks have been living one with nature for centuries. Therefore, it is inevitable that they have gotten to know and observe all whom they share it with. Animals are at the forefront of that. Turks have domesticated many an animal species according to their geographical location, and have benefited from their many products. In doing so, they've developed a very rich vocabulary around animals. This is especially the case when it comes to bees and beekeeping in Old Turkish. One particularly interesting example of this "bey," a masculine word used to refer to the queen bee - the keeper of the hive - both in written Turkish and in most Turkic dialects. Why this is important is because the "bey" also sat at the top of the old Turkic administrative hierarchy - he made all decisions on behalf of the hive, planned for the future, and even dictated when to migrate. Likewise, you also have tradition of giving sons away from the so-called hive - i.e. marry them off - to increase the population. Doing this constituted being given a tend/yurt. Another interesting feature is how the old Turks referred to worker bees as "asker" or "soldier(s)." Akin to real soldiers, they protect the hive from wasps and other insects. The expression "gabra kaldırmak" -- similar to the Modern Turkish "kazan kaldırmak" (lit: to flip the caldron") refers to when bees periodically rebel, dissatisfied by the "bey"'s rule. Drawing from these examples and others, this study will focus on examining the cultural roots beekeeping lexicon in Turkish.

Keywords: Beekeeping, Term, Language, Turkish Culture.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 03.05.2021; Yayına Kabul Tarihi: 01.06.2021

* Arş. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, MUĞLA;
ORCID: 0000-0002-2561-3191, E-posta: ceyhunsari@gmail.com

Giriş

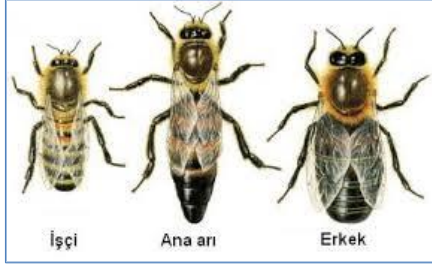
Tarihî dönemlerde insanlar avcı-toplayıcı bir hayat sürmüşler ve beslenme ihtiyaçlarını bu yolla karşılamışlardır. Doğada bulduğu her türlü malzemeyi değerlendiren insanoğlunun besinlerinden biri de bal olmalıdır. Günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde, insanların ağaç kovuklarında ve taş aralarında yaşayan arıların ballarını aldıklarına dair izler bulunmaktadır. İspanya ve Afrika'daki bazı kaya resimlerinde, insanların çevrelerinde uçuşan arılara rağmen ağaçlardan ve kayalıklardan bal topladıkları görülmektedir. İspanya'nın Valencia şehri yakınlarındaki bir mağaranın duvarında bulunan ve yaklaşık on beş bin yıllık olduğu tahmin edilen bir resimde, bir ip merdiven üzerinde elinde torbayla bal toplayan insan figürü, petek ve petekten sızan bal görülmektedir (Sarıöz, 2006, s. 10). Bu bize, insanoğlunun arıyı ve balı çok uzun zamandır tanıdığını göstermektedir.

Eski Hint, Mısır, Yunan, Roma, Sümer, Babil ve Hitit uygarlıklarının kalıntıları incelenirken de arı ve balla ilgili önemli bilgiler bulunmuş ve özellikle balın daha o dönemlerde çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanıldığı anlaşılmıştır.

Türkler de Orta Asya bozkırlarında yüzyıllarca doğayla iç içe yaşamış olan bir toplumdur. Bu dönemde özellikle coğrafyaya uygun olarak küçükbaş hayvanların beslendiği, bunun dışında attan faydalandığı bilinmektedir. Ancak bunların dışında Türkler, çeşitli av hayvanlarından ve doğada kendiliğinden bulunan bal vb. ürünlerle de beslenmişlerdir. Bahaeddin Ögel'e göre toplayıcılık yoluyla yiyecek bulan Türkler, balı da bu yolla toplayabildikleri için onlarda arıcılık kültürü at, koyun ve sığır kültüründen daha geç bir zamanda gelişmiştir (2000, s. 427). Edward Tryjarski'ye göre Türklerin arıcılıkla tanışmaları yaşadıkları iklim ve coğrafi koşullardan dolayı oldukça erken dönemlerde olmalıdır. Ancak eldeki ilk veriler doğrudan arıcılıkla ilgili olmayan Uygur tıp metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında Volga Bulgarları, Hazarlar, Volga Tatarları ve Başkurtların arıcılığı çok iyi bildikleri hatta bal ticaretiyle de uğraştıkları bilgisi verilmektedir. Çalışmada, Osmanlı sahası için şunlar kaydedilmiştir: *"1477-1481 yılları arasında oluşturulan ve Anadolu ile Rumeli nüfusu içerisindeki çeşitli grupların verdiği haraç, öşür ve diğer vergileri tanımlayan, kaydeden kanunlarda birkaç defa, "öşr-i kovan", "öşr-i asel", "kovan hakkı" veya "kovan [resmi]" gibi arıcılardan toplanan vergilerden de bahseder. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde arıcılığın geniş bir dağılımının olduğunu kanıtlamaktadır"* (2011, s. 137). Bu bilgiler belirli bir zamandan sonra Anadolu'da arıcılığın meslek olarak yapıldığını göstermektedir. Aynı zamanda önemli bir geçim kaynağı olarak da görülen arıcılığın özellikle Anadolu'da eskiden beri yaygın bir şekilde yapıldığı bilinir. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde ve ağızlarda, arı ve arıcılıkla ilgili hiç de azımsanmayacak oranda arıcılık terimi bulunmaktadır. Söz konusu adlandırmalara bakıldığı zaman bazılarının çeviri yoluyla yabancı dillerden alındığı tespit edilirken bazılarının ise Türk kültüründen izler taşıdığı fark edilmiştir. Çünkü kültürle dil arasında organik bir bağ vardır. Eserinde bu konuya dikkat çeken Ali Akar, bir dilin konuşurlarının düşünüş tarzları, hayat felsefeleri ve olaylar karşısında aldıkları tavırların doğrudan dile yansıdığına işaret etmektedir (2019, s. 13). Dolayısıyla Türkçedeki birçok kelimenin de Türklerin hayat tarzları ve kültürleriyle yakından ilgisi vardır. Arıcılıkla ilgili kullanılan bazı terimlerde de Türk kültürünün izlerini görürüz.

Bu çalışmada kullanılan terimlerin bir kısmı yazı dilinden bir kısmı da Muğla'nın Ula ilçesinden derlenmiştir. Kaynak kişiler uzun yıllardır arıcılıkla uğraşmaları sebebiyle unutulmaya yüz tutmuş bazı terimleri ve teknikleri önceki nesillerden günümüze taşıyarak arıcılıkla ilgili bilgilerin güncellenmesini sağlamaktadırlar. Çalışmaya konu olan terimler, *bey* "ana arı, kraliçe", *oğul verme*, *yağmaca*, *gabra kaldırmak* ile *asker* ve *muhafiz* şeklindedir.

Bey “Ana Arı, Kraliçe Arı”

Fotoğraf 1: Arı ailesi

Bey, her kovanda veya arı ailesinde bir tane olup o arı ailesinin çoğalmasından bal üretimine kadar her şeyinden sorumlu olan arı çeşidine denmektedir. Tryjarski, bu terimin Avrupa dillerinde *kraliçe arı* olarak adlandırılmasını şiirsel bir çekicilik olarak görmekte ve kelimenin dar bir arıcı çevresine özgü oldukça teknik bir kullanım olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre kraliçe arının Türklerin yaşadığı yerlerdeki geleneksel ismi bey'dir, mesela osm. *arı bey* (2011, s. 142). Derleme Sözlüğü'ne göre

ağızlarda 'bey' terimi, “arı beyi, ana arı” anlamıyla Aydın, Amasya, Muğla, Artvin, Hatay, İçel, Çorum, Trabzon ve Konya'da kullanılmaktadır. Esasında dişi olup asıl görevi yumurtlamak olan bu arının bey olarak adlandırılması Türkçe açısından oldukça önemlidir. Kovan hakkında mevsim ve doğa şartlarına göre her türlü kararı verebilen, ileriye yönelik planlar yapan ve bunu uygulatan, yeri geldiğinde göç kararı dahi alabilen bir yöneticinin bey şeklinde adlandırılması, eski Türk devlet teşkilatıyla ve kültürüyle doğrudan ilişkilidir. Türklerin Orta Asya'da göçebe bir hayat tarzında ve obalar hâlinde yaşadıkları bilinmektedir. Tuncer Baykara bu yaşam tarzındaki bir Türk ailesi için şunları kaydeder: “Türkler, büyük sayıya ulaştıktan sonra, kendilerini idare etmeyi, bir bakıma hâkimiyeti kendileri adına kullanmak üzere bazılarını yetkili kılmışlar, âdeta görevlendirmişlerdir. Türk hayatında idarecilerin ilk basamağı, genellikle Bek/Beğ/Bey diye anılmaktadır” (2001, s. 161). Bey, aynı zamanda başında bulunduğu boyun iç dayanışmasını muhafaza etmek, hak ve adaleti düzenlemek ve gerektiğinde silahla boyun menfaatlerini korumakla vazifelidir (Kafesoğlu, 2007, s. 229). Türklerin kendi yaşantılarından bir olguyu gözlemledikleri arı ailesiyle benzeştirerek yönetici konumundaki arıya *bey* demeleri bu bakımdan oldukça anlamlıdır. Söz konusu arının dişilik özelliklerinin bilinmesine rağmen bu şekilde adlandırılması tesadüfi olamaz. Uzun gözlemlerin sonucunda bu karara varılmış olmalıdır.

Gabra Kaldırmak “Kazan Kaldırmak”

Derleme Sözlüğü'nde rastlanmayan *gabra kaldırmak* deyimini çok yaygın olmayan bir kullanımdır. Muğla'nın Ula ilçesinde kaydedilmiştir. İlgi çekici bir yapı olarak değerlendirildiği için de yazıya konu olarak seçilmiştir. Sözü edilen deyim 'bey'le ilgili kullanılmaktadır. Bey teriminin açıklamalarından da anlaşılacağı üzere kovanın yöneticisi

Fotoğraf 2: Gabra kaldırmak

konumunda olduğu ve adeta hükümdar gibi görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla tebaasına da hükümdar gibi davranmalı, yeri geldiğinde hazinenin sandıklarını balla, polenle doldurma emri vermeli, bazen de asker sayısını artırmalıdır. Tüm bunları ya da bunlardan bazılarını gerçekleştiremeyen bey artık saygınlığını kaybeder ve tahttan indirilmek istenir. *gabra kaldırmak* deyimini ise kovan içerisinde bulunan muhtemel bir akil arı heyetinin beye gözdağı vermek için yapımına karar verdikleri ana arı gözlerinin temellerinin atılmasına denir. Bu ana arı gözleri muhakkak beyin görebileceği bir yerde, çoğu zaman da peteğin ortalarında olmaktadır. Çünkü göstermelidir. Amaç farkındalık yaratmaktır. Aksi takdirde bey fark etmeden yapılan ve büyütülen ana arı gözleri de vardır ki bunda amaç doğrudan ihtilal yaparak beyi öldürmek ve yerine yeni bey geçirmektir.

Burada maksat, istenilene beyin cevap vermesi, kendisine çeki düzen vermesi olup aksi takdirde öldürüleceğinin mesajını vermektir. Eğer bey istenileni yapmazsa genelde boğularak öldürülür. Gözdağı vermek veya uyarı maksadıyla yapılan ana arı gözlerine yumurtalar taşınır ve yönetici değişikliğine gidilir. Bu bakımdan söz konusu davranış, Osmanlı Devleti zamanında yeniçeriler tarafından başlatılan isyanlara benzetilmiş olmalı ki bu şekilde bir adlandırma seçilmiştir. Amaç olarak hemen hemen aynı olmasına rağmen *kazan* yerine *gabra* tercih edilmiş olup kelimenin kökeni veya ses gelişimi bilinmemektedir.

Oğul Vermek

Bal arısı kolonilerinin çoğalma içgüdüsü ile yeni bir koloni oluşturmak üzere ana arının bir kısım işçi arı ile birlikte kovanını terk etmesine *oğul verme* denir. 'oğul' terimi ise Derleme Sözlüğü'ndeki verilere göre "arılardan baharda çıkardığı yavru" anlamıyla Anadolu'nun birçok bölgesinde görülmektedir. Oğul verme her dönemde görülebileceği gibi asıl zamanı erken ilkbahar döneminde havaların sıcak ve besin kaynaklarının bol olduğu dönemdir. Çünkü hızlı çoğalan koloninin yeni bir yuva bulması gereklidir. Bu durum da kovadaki bey'le doğrudan ilişkilidir. Gabra kaldırmak deyimiyle alakalı olarak bahsedildiği üzere beyin yönetim ve çalışma prensibinden memnun olunmadığı zaman beyin değiştirilmesi yoluna gidilir. Burada ilginç olan sadece bir tane bey adayı üretilmez. Mevsim ve koloninin mevcuduna göre *meme* denen bu ana gözleri bazen birkaç tane bazen de onlarca olabilir. Burada amaç, bir seçim sonucunda iyi olanın başa geçmesidir. Bu sebeple fazlaca bey adayı üretilir. 16 günlük bir süreden sonra gözlerden çıkan bey adayları bir yandan kontrol edici arılar tarafından muayene edilirken bir yandan da etraflarında tebaa oluşturmaya başlarlar. Bunu nasıl yaptıkları bilinmemekle birlikte siyasetçilerin yaptıkları gibi vaatlerde bulunma ya da politikalarını anlatma şeklinde düşünülebilir. Çünkü anlaşıldığına göre bey ya da beyler kovanın en iyi, genç ve çalışkan arılarını yanlarına alarak kovayı terk ederler. Bunu yaparken yaşlı ve sakat olan arıları kovanda bırakırlar. İşte kovanda

Fotoğraf 3: Gözlerden (memelerden) çıkmayı bekleyen bey adayları

Fotoğraf 4: Oğul Salkımı

gerçekleşen bu olay eski Türklerdeki evlenme çağına gelen erkek evladın obadaki çadırlarının yanındaki çadıra evlenerek çıkmasına benzetilmiş olmalıdır. Türk ailesinde evlenen oğulların hisselerini alıp yeni bir aile kurmak üzere evden çıktıkları bilinmektedir (Kafesoğlu, 2007, s. 228). Deyim olarak koloniden ayrılan söz konusu arı grubunun çıkışına da *oğul verme* veya *oğul çıkarma* denir. Bir başka benzerlik de oğulun çoğu zaman ana kovanın yakınlarında bir yere konmasıdır. Bu elbette evcilleşme veya içgüdüsel bir davranış şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu noktada da eski Türklerdeki erkek evladın uzağa ya da başka obaya değil de hemen babasının çadırının yanına kendi çadırını kurmasıyla benzerlik vardır.

Oğul bir ağaç dalına ya da uygun bir yere konduktan sonra kovana alınır. Birkaç gün rahatsız

edilmemeleri gerekir. Çünkü içeride bir seçim söz konusudur. Ana kovandan çıkan oğul kümesinin içinde çoğu zaman birden fazla bey adayı vardır. Bu bey adayları muhtemel seçim vaatlerine burada da devam ederler. Nihayetinde binlerce arı sadece bir adayı seçer ve onu bey tayin eder. Diğer bey adaylarının ise katledilerek kovanın dışına atıldığı görülür. Bu durum, tıpkı saraydaki taht kavgasının sonucunda diğer şehzadenin öldürülmesine benzemektedir. Bu süreçte arıcıların hemen hepsi kovayı rahatsız etmemek gerektiğini aktarmışlardır. Çünkü seçim bittikten sonra da beyin icraat dönemi başlar ve bu dönem çok hassastır. Kovan açıldığında dışarıdan müdahale edileceğini düşünen korumalar yani muhafızlar, çoğu zaman üzerine çullanarak beyi saklarlar. Hatta bazen bunun ölçüsünün kaçırılarak beyin havasızlıktan öldüğü bilindiğinden de bir süre kovayı rahatsız etmemek gerekir. Halk arasında bilinen adıyla oğul balı da bu tür kovanlardan alınmaktadır. Çünkü bahsedildiği üzere kovandan ayrılan bey adayları hatırı sayılır çoklukta genç ve çalışkan nüfusla ayrılırlar. Yeni yönetim tarzını benimseyen bu arılar diğer arılardan daha uzağa giderek, daha çok çalışarak kısa sürede petekleri balla doldururlar. Çünkü kovandan ayrılırken yanların bal alamazlar ve yeni çıkacak yavrular için de çokça bal ve polene ihtiyaç olacaktır. Bu nedenle daha fazla çalışma zorunluluğu ve isteği vardır.

Kaynak kişilerin aktardığına göre bazen diğerlerinden daha erken çıkan bazı bey adaylarının hemen diğer ana arı gözlerini gizlice delerek onların ölümüne sebep oldukları tespit edilmiştir. Bu davranış ise hükümdarların erkek çocukları arasındaki taht kavgalarına benzemektedir. Erken doğan bey adayları gücünün yettiği ölçüde savunmasız kalan diğer bey adaylarını katletmektedir. Hatta bu çekişmenin daha bey adaylarının yetiştikleri gözlerde başladığı, oradan bazı tiz sesler çıkararak adeta kendi aralarında kavga ettikleri aktarılmıştır. Nihayetinde hem bedenen daha güçlü hem de vaatleriyle tebaasına kendini kabul ettiren bey adayı, kovanın hükümdarı olur. Bunun gerçekleşmesi ise farklılık gösterir. Doğrudan mevsim ve doğaya bağlı yaşayan arılar, bazen bey adayının diğer beyleri katletmesine izin verirken hatta kendileri de buna yardım ederken bazen de çekişmeyi serbest bırakıp oğul verme işleminin gerçekleşmesine izin verirler. Arıcıların bu konudaki tecrübeleri bazen kovandan çıkıp yeni bir koloni kurmadaki risklerin hesaplanarak böyle bir kararın alındığı yönündedir. Bu durumda risk fazla ise koloni içinde seçim gerçekleştirilip bir adayın bey olmasına izin verilirken bazen de bölünme yoluna gidilmektedir. Bu konuda çoğu zaman arıların içgüdülerine güvenilmesi gerektiği de söylenir. Çünkü zamansız oğul verme işlemi pek olası değildir ve olsa dahi hayatlarını sürdüremedikleri bilinmektedir.

Beyde aranan özelliklerin biri de bedenen güçlü olmasıdır. Çünkü beyin kısa sürede binlerce yumurta üretebilecek nitelikte olması gerekir. Bunun takibi yine kovan içerisindeki doktor ya da bakıcı arılar tarafından yapılmaktadır. Nihai karar onların vereceği rapor doğrultusunda alınıp oğul verme işleminin başladığı söylenebilir. Bu seçim de esasında eski Türk kültüründe kimin daha iyi beylik ya da hükümdarlık yapabileceğine karar vermeye benzemektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında arılarla Türk kültürü arasında kurulan benzerlikler ve kesişen noktalar dikkat çekicidir.

Asker, Muhafız ve Yağma

Bir kovanda veya kolonide normal şartlarda 1 bey, 100-2000 erkek arı, 10-100 bin civarında da işçi arı bulunur. Söz konusu işçi arıların kendi aralarında bir görev dağılımı ve iş süreleri vardır. Söz gelimi yeni doğan işçi arılar ilk başlarda peteklerin temizliğinden ve gözlerdeki doğmamış diğer yavruların bakımından sorumludurlar. Bir yandan onların temizliğini yaparken bir yandan da belirli derecede bir ısı yayarak yavruların üşümelerini engellerler. Sonrasında bir kısmının mum salgılayma özellikleri başlar ve bu kez de petek örme denilen işte çalışırlar. Yaklaşık 21 gün süren bu çıraklık eğitimin sonunda arılar daha profesyonel işlere yönlendirilirler. Bunların bazıları dışarıya tarlacı olarak gidip kovana

bal, polen, propolis ve su taşımakla görevlendirilir. Bir kısmı da kovanda kalarak beyin yakın korumalığını ve kovanın muhafızlığını yapar. Bu muhafızların asıl görevi kovanın giriş deliğinde durarak dışarıdan gelebilecek olan yabancı bal arılarının, yabancı arıların ve böceklerin kovana girişini engellemektir. Bunların sayıları mevsime göre değişir. Eğer kovanın içinde bal miktarı fazla ve dışarıda da yeterince bal yoksa muhtemel bir yağmaya karşı dikkatli olunmalıdır. Dönemsel olarak kovanlar izlendiğinde genellikle güçlü veya sayı bakımından fazla askere sahip kolonilerin askerî bakımdan zayıf ve hasta olan kolonileri yağmaladıkları görülmüştür. Derleme yapılan kişilerden duyulan ve kovanın açılışında şahit olunana göre bazen “askeri çokmuş, askeri iyiymiş” gibi söylemlerle içerideki nüfusun fazlalığı kastedilmektedir. Nihayetinde bu durum kovanın güvenliği ve verimi açısından olumludur. Bunun sebebi bozkır Türk devletinde hemen her Türk’ün savaşa hazır durumunda olması ve Türklere askerliğin hususi bir meslek olarak görülmemesi olmalıdır (Kafesoğlu, 2007, s. 281). Söz konusu muhafızlarla ilgili aktarılan bir başka bilgi de eğer insanlar tarafından kovanların uçuş delikleri yağmaya karşı daraltılmazsa bunun askerler tarafından sağlandığıdır. Muhafızlar kovanın yaklaşık 10 cm olan girişini propolisle daraltarak sadece bir veya birkaç arının geçebileceği darlığa kadar kapatırlar. Buradaki amaç, askerî bakımdan savunma kolaylığı sağlamaktır. Bu bakımdan nüfusla asker arasında kurulan bağ da hiç şüphesiz Türk devlet teşkilatında askere verilen önemle doğrudan ilişkilidir.

Fotoğraf 5: Bey ve korumaları

Yağma geleneği de eski Türklere ve elbette başka toplumlarda da görülen bir savaş geleneğidir. Bu anlamda kaynaklarda İstanbul’un uzun süren fetih sürecinde bizzat padişah II. Mehmet’in buyruğu doğrultusunda şehrin üç gün yağmalanmasına izin verildiği geçmektedir. Benzer bir anlayışla yağmacı arıların diğer kovanlara gizlice girerek alabildikleri kadar balı alıp hızlıca kendi kovanlarına taşımalarına da *yağma* denir. Ancak bu durum arıcılar tarafından istenmeyen bir durumdur. Çünkü yağma sırasında zayıf olan koloninin tüm balı başka kovanlara taşınır ve balsız kalan koloni kıtlıktan ölecektir. Diğer taraftan bu yağmanın boyutu bazen tüm arılığa yayılacağından adeta bir savaşa sebep olacaktır. Bu sebeple yağma faaliyeti fark edildiği anda yağmacı kovan ya da kovanlar farklı bir yere taşınarak oradan uzaklaştırılırlar.

Sonuç

Türkiye Türkçesinde ve ağızlarda kullanılan bazı arıcılık terimleriyle Türk kültürü arasında bazı ortaklık ve benzerliklerin olduğu fark edilmiştir. Bu ortaklıklar, Türkçenin, Türk devlet geleneğinin ve Türk kültürünün korunması ve daha da önemlisi bambaşka bir alana uyarlanması açısından ilgi çekicidir. Bu durum, Türklerin hem ne kadar iyi bir gözlemci olduklarını hem de kendi yaşam şekillerini ayrı bir alana uygulamadaki başarılarını göstermektedir. Yüzyıllarca doğayla iç içe yaşayan Türklerin kendi yönetim şekillerini arı kolonisiyle özdeşleştirdiği ve aynı zamanda Türkçedeki kültüre ait *oğul verme* ve *kazan kaldırma* geleneği ile *bey*, *asker*, *yağma* gibi bazı terimleri başarıyla sakladıkları anlaşılmıştır. Böylece, söz konusu adlandırmalar Türk kültüründe artık kullanılsa bile ayrı bir alanda yaşatılarak bir anlamda kültürel devamlılık da sağlanmıştır. Bu bakımdan başta ağızlar olmak üzere Türkçede yaşayan daha başka kültürel kelime ve terimlerin derlenerek kayda geçirilmesinin ayrıca önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKAR, A. (2019). *Düşünen Türkçe*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- BAYKARA, T. (2001). *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Derleme Sözlüğü* (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KAFESOĞLU, İ. (2007). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ÖGEL, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. C. II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SARIÖZ, P. (2006). *Arı Biziz, Bal Bizdedir-Dünden Bugüne Türkiye’de Arıcılık*. İstanbul: Stil Matbaacılık.
- TRYJARSKÍ, E. (2011). “Türklerde Arıcılık”. (çev. A. N. Kırgız Sağın). *Acta Turcica*. III/1: 130-161.